

**ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ СУДОВИХ ПРОЦЕДУР
У АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ
(НА СТАДІЇ ПІДГОТОВЧОГО СУДОВОГО ЗАСІДАННЯ)**

**PECULIARITIES OF IMPLEMENTATION
OF CERTAIN JUDICIAL PROCEDURES IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS
(AT THE STAGE OF PREPARATORY JUDICIAL SESSION)**

У статті, на підставі здійснення порівняльно-аналітичного аналізу ознак, що характеризують здійснення судових процедур у межах підготовчого засідання зроблено висновок про їх схожість, що в свою чергу дало можливість встановити особливостей різних видів судових процедур. Останні сформульовано наступним чином: більшість із судових процедур здійснюються за ініціативою суду та сторін спору (позивача, відповідача, третіх осіб із самостійними вимогами), рідше – учасниками судового засідання; спрямовані як на належну організацію судового розгляду справи, зокрема в частині додержання антикорупційного законодавства, так і на з'ясування обставин справи та прийняття справедливого та обґрунтованого рішення; документальною підставою здійснення даної процедури є ухвала суду та заяви та/або клопотання учасників судового засідання; результати здійснення судових процедур під час проведення підготовчого засідання можуть бути відображені в ряді документів, зокрема судової ухвали, протоколі, висновку експерта, а деякі з них можуть взагалі не мати документального оформлення; додаткове документування деяких судових процедур, які здійснюються під час підготовчого засідання можуть фіксуватись за допомогою аудіо-, фото- та відеозасобів; можуть реалізовуватись як безпосередньо в судовому засіданні та в порядку письмового провадження, так і за межами судової установи, в тому числі на міжнародному рівні; залежно від необхідності узгодження реалізації судових процедур під час підготовчого засідання їх можна поділити на односторонні та двосторонні процедури; до обставин, які перешкоджають реалізації окремих судових процедур можна віднести: недостатню кваліфікацію учасників судового засідання; обов'язок нерозголошення конфіденційної та приватної інформації; зміну територіальної підсудності адміністративної справи; наявність приватного інтересу експерта; процесуальними наслідками таких процедур є початок розгляду адміністративної справи спочатку, здійснення конкретних дій, закриття справи чи продовження її розгляду. Зроблено висновок, що сутність процедури направлення судових доручень можна розкрити через наступні ознаки: може мати транснаціональний характер; формально є односторонньою, через те, що не потребує згоди іншої сторони на виконання дій вказаних у дорученні; документальною підставою її здійснення є ухвала має наслідок у формі здійснення конкретних процесуальних дій результат процедури оформлюється ухвалою, до якої в разі виконання доручення додаються протоколи та носії інформації з аудіо-, фото- та відеофіксацією процесуальних дій.

Ключові слова: судові процедури, адміністративний процес, адміністративне провадження, підготовче засідання, суд.

In the article, based on the comparative and analytical analysis of the features that characterize the implementation of court proceedings within the preparatory meeting, a conclusion was made about their similarity, which in turn made it possible to establish the features of different types of court proceedings. The latter are formulated as follows: most

of the court proceedings are initiated by the court and the parties to the dispute (plaintiff, defendant, third parties with independent claims), less often - by the participants in the court session; aimed both at the proper organization of the trial, in particular in terms of compliance with anti-corruption legislation, and to clarify the circumstances of the case and make a fair and reasonable decision; the documentary basis for the implementation of this procedure is a court decision and statements and/or petitions of the participants of the court session; the results of court proceedings during the preparatory hearing may be reflected in a number of documents, including court decisions, minutes, expert opinion, and some of them may not be documented at all; additional documentation of some court proceedings carried out during the preparatory hearing may be recorded by audio, photo and video; can be implemented both directly in court and in writing, and outside the judiciary, including at the international level; depending on the need to coordinate the implementation of court procedures during the preparatory hearing, they can be divided into unilateral and bilateral procedures; Circumstances that hinder the implementation of certain court procedures include: insufficient qualifications of participants in the court session; the obligation not to disclose confidential and private information; change of territorial jurisdiction of the administrative case; the presence of private interest of the expert; procedural consequences of such procedures are the beginning of consideration of the administrative case first, the implementation of specific actions, closing the case or continuing its consideration. It is concluded that the essence of the procedure for sending court orders can be revealed through the following features: it may be transnational in nature; is formally unilateral, due to the fact that it does not require the consent of the other party to perform the actions specified in the order; The documentary basis for its implementation is a decision that has the effect in the form of specific procedural actions.

Key words: *court procedures, administrative process, administrative proceedings, preparatory session, court.*

Постановка проблеми. Підготовку справи до судового розгляду без перебільшення можна назвати стратегічно важливою стадією судочинства, оскільки саме від її результатів залежить не тільки хід судового засідання та об'єктивність встановлення всіх обставин справи, а й зміст судового рішення. Як зазначає, Д.В. Роженко підготовче провадження не поступається центральній стадії судочинства (розгляду справи) [1, с. 97]. Проведення підготовчого засідання дає можливість судді: ознайомитись з матеріалами справи; детально вивчити всі обставини, викладені в матеріалах справи; визначити перелік фактів, які необхідно установити, а також сформулювати комплекс засобів за допомогою яких буде встановлено такі факти. Окрім того, на даному етапі стає можливим чітко окреслити коло учасників, які будуть приймати участь у судовому засіданні. І найголовніше – під час підготовки справи до розгляду суддя може не тільки попередити виникнення ситуацій, які ускладнюють розгляд справи по суті, а і розпочати процес примирення сторін, адже його досягнення є не менш важливим за розгляд справи по суті та винесення справедливого неупередженого рішення. Р.О. Куйбіда також наголошує на важливості підготовчого засідання, вказуючи наступне: «за якісного проведення підготовчого засідання провадження у справі може бути припинене вже на цій стадії або ж будуть створені умови для розгляду справи в одному засіданні без процесуальних несподіванок, без необхідності робити перерви чи відкладати судовий розгляд» [2, с. 70].

Зазначене свідчить про важливу роль підготовчого засідання як для організації розгляду справи, такі для прийняття справедливого та ґрунтовного рішення по справі [3, с. 45; 4, с. 62; 5, с. 382]. Не зважаючи на те, що під час підготовчого засідання не приймається ключове рішення про винуватість особи та не вирішується питання про притягнення її до юридично відповідальності, його зміст буквально насичений різноманітними процедурами, які відрізняються одне від одного своїм характером, значенням, кількістю суб'єктів, що свідчить про їх специфіку обумовлену саме сутністю підготовчого засідання.

Стан дослідження проблеми. Підготовче провадження як одна зі стадій адміністративно-судочинства завжди перебуває в полі зору науковців (М.Т. Гаврильців, М.В. Ковалів, Р.О. Куйбіди, О.І. Лавренової, В.А. Липа, Д.В. Роженко, І.Б. Стахури). В той же час, окремі дослідники приділили увагу з'ясуванню проблем реалізації судових процедур, які здійснюються в межах підготовчого засідання, наприклад: В.С. Гошовський приділяє увагу проблемі відводу (самовідводу)

судді; Я.С. Калмикова розглядає особливості дослідження речових доказів; І.О. Корецький зосереджує увагу на доказуванні як засобі доведення позиції сторін. Між тим, всі актуальні наукові праці в окресленій сфері характеризуються відсутністю комплексного підходу щодо визначення особливостей реалізації окремих судових процедур на стадії підготовчого судового засідання в рамках адміністративного провадження.

Мета статті полягає у визначенні особливостей реалізації судових процедур під час здійснення підготовчого засідання в адміністративному судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Згідно з ч. 2 ст. 173 Кодексом адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) [6] завданнями підготовчого провадження є: уточнення предмета спору, вимог викладених у позові та кола учасників судового провадження; встановлення факту заперечень проти позовних вимог відповідача (співвідповідача); з'ясування обставин і фактів, що мають суттєве значення для розгляду справи та встановлення об'єктивної істини; отримання належних доказів; прийняття рішення про відвід судді та інших учасників судового розгляду; визначення порядку та ходу наступної стадії судочинства – розгляду справи, а також вчинення інших дій необхідних для об'єктивного розгляду справи (ч. 2 ст. 173 КАСУ [6]). З метою виконання вказаних завдань суддя: встановлює можливість позасудового врегулювання спору (примирення сторін, медіація), в тому числі за участю судді; вирішує питання про розширення кола учасників справи, заміну неналежного позивача та/або відповідача, залучення співпозивачів або співвідповідачів; встановлює необхідність об'єднання чи роз'єднання позовних вимог; приймає зустрічний позов за умови його подання та належного оформлення; з'ясовує необхідність огляду наявних письмових або електронних доказів у справі за місцем їх знаходження; забезпечує отримання необхідних доказів; призначає судову експертизу; здійснює виклик у судові засідання експертів, спеціалістів; залучає перекладача; приймає, розглядає та вирішує по суті заяви та клопотання, що надійшли від учасників справи, зокрема ті, які стосуються забезпечення позову; «направляє судові доручення; призначає справу до розгляду по суті, визначає дату, час і місце проведення судового засідання (засідань) для розгляду справи по суті; вирішує питання про колегіальний розгляд справи; здійснює інші дії, необхідні для забезпечення правильного і своєчасного розгляду справи по суті» [6] (ч. 2 ст. 180 КАСУ). На нашу думку саме завдання підготовчого засідання, а також конкретні дії суду спрямовані на виконання таких завдань, повинні бути покладені в основу виокремлення конкретних судових процедур, серед яких такі судові процедури: 1) самовідвід; 2) зміна, розширення переліку учасників справи; 3) заміна неналежного відповідача, позивача, залучення співвідповідача та/або співвідповідача; 4) огляд доказів за місцем їх знаходження, а також тих, які швидко псуються; 5) витребування та забезпечення доказів; 6) призначення судової експертизи; 7) поновлення, продовження процесуальних строків; 8) направлення судових доручень; 9) розгляд заяв і клопотань; 10) спрямовані на вирішення спору до судового розгляду.

Наведений вище перелік судових процедур підготовчого засідання не можна вважати вичерпним, натомість він містить основні судові процедури, від яких залежить хід розгляду справи та найважливіші процеси його організації. В свою чергу, дослідження кожної окремої процедури дасть можливість сформулювати об'єктивне уявлення про сутність кожної з них і окреслити їх специфіку. В даному дослідженні ми розглянемо особливості здійснення деяких судових процедур, оскільки їх комплексне вивчення передбачає здійснення дослідження монографічного характеру.

Процедура самовідводу (ст.ст. 36-41 КАСУ [6], ст. 15 Кодексу суддівської етики затвердженого XI черговим з'їздом суддів України від 22.02.2013 [7]). Сутність даної процедури полягає в тому, що за наявності конкретних причин суддя та окремі учасники судового процесу (секретар судового засідання, перекладач, експерт, експерт з питань права, спеціаліст) можуть заявити самовідвід, тобто з власної волі, добровільно не брати участь у розгляді справи по суті. В.С. Гошовський підкреслює, що процедура самовідводу є одним із засобів гарантування незалежності суддів від будь-якого іншого впливу, «проте сьогодні досить часто судді нехтують цими принципами, вирішуючи питання всупереч закону й етичним принципам, що зумовлює разом з іншими чинниками недовіру до всього суддівського корпусу. Тому важливим залишається питання вдосконалення адміністративного законодавства в частині вивчення підстав відводу (самовідводу) суддів» [8, с. 149].

Підстави здійснення процедури самовідводу залежать від суб'єктів її ініціювання, разом із тим їх консолідований загальний перелік можна представити наступним чином: прийняття участі в цій справі в якості учасника судового процесу з іншим статусом (свідка, спеціаліста тощо); надання правничої допомоги (наприклад, надання правової інформації, консультацій, роз'яснень законодавства тощо) учасникам судового процесу, в тому числі відповідачу чи позивачу;

особиста заінтересованість у результаті розгляду справи; наявність конфлікту інтересів. Поряд із загальними підставами можемо виокремити і спеціальні підстави самовідводу, які залежать від суб'єкта ініціювання цієї процедури: для судді – це імовірність повторної участі в розгляді цієї ж самої адміністративної справи, недодержання регламентованого законом порядку призначення судді, в тому числі шляхом несанкціонованої зміни роботи Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, «у разі наявності упередженості щодо одного з учасників процесу, а також у випадку, якщо судді з його власних джерел стали відомі докази чи факти, які можуть вплинути на результат розгляду справи» [7]; для інших учасників судового процесу – у випадках їх підпорядкування сторонам справи чи третім особам, які приймають участь у розгляді справи; для спеціаліста, експерта, перекладача – фізична, економічна, психологічна, емоційна належність від сторін спору чи третіх осіб, які беруть у ньому участь, ознайомлення з матеріалами справи до відкриття судового провадження в процесі здійснення своєї професійної діяльності, відсутність належної компетентності в колі питань поставлених судом.

Термін здійснення даної процедури чітко визначено в законодавстві (ч. 3 ст. 39 КАСУ [6]), та повинен бути заявлений «потягом десяти днів з дня отримання учасником справи ухвали про відкриття провадження у справі, але не пізніше початку підготовчого засідання або першого судового засідання, якщо справа розглядається за правилами спрощеного позовного провадження. Заявляти відвід (самовідвід) після цього дозволяється лише у виняткових випадках, коли про підставу відводу (самовідводу) заявнику не могло бути відомо до спливу вказаного строку, але не пізніше двох днів з дня, коли заявник дізнався про таку підставу» [6].

Початком процедури самовідводи слід вважати подання заяви особою яка заявляє самовідвід. Забігаючи наперед зазначимо, що ідентична заява може бути подана і сторонам справи (відповідачем, позивачем їх законними представниками) щодо відводу учасників судового засідання (секретаря судового засідання, перекладача, експерта, експерта з питань права, спеціаліста), проте подання такої заяви буде підставою здійснення іншою процедурою.

У випадку якщо самовідвід було заявлено суддею то таке питання буде вирішувати суд у якому розглядається адміністративна справа чи найбільш територіально наближений до нього суд, протягом двох і десяти днів відповідно. Вирішувати ж питання про самовідвід інших учасників судового засідання буде суддя, який розглядає справу. Питання про самовідвід безпосередньо може бути вирішено як в судовому засіданні, так і у порядку письмового провадження (п. 10 ч. 1 ст. 4 КАС України). Результат процедури самовідводу оформлюється ухвалою, а її процесуальними наслідками є: заміна судді (колегії суддів), секретаря судового засідання, експерта, спеціаліста, перекладача чи передача справи до іншого суду.

Внаслідок зазначеного можемо сформулювати такі ознаки процедури самовідводу: ініціюється суддею, експертом, спеціалістом, перекладачем, секретарем; здійснюється з метою об'єктивного неупередженого розгляду справи та мінімізації корупційних ризиків; підстави її здійснення залежать від суб'єкта ініціювання даної процедури, їх можна поділити на: загальні, вони поширюються на всіх осіб, які заявляють самовідвід; спеціальні підстави стосуються або судді або ж інших учасників судового засідання; дана процедура може бути наслідком реалізації іншою процедурою пов'язаної з поданням заяви про відвід окремих учасників судового засідання сторонами адміністративної справи; може реалізовуватись як у судовому засіданні, так і в порядку письмового провадження; її результат оформлюється судовою ухвалою; наслідки реалізації даної процедури мають переважно організаційний характер і суттєво не впливають на встановлення об'єктивної істини в справі та прийняття рішення, адже не залежно від конкретної особи учасника судового засідання справа повинна бути розглянута належним чином з дотриманням принципів адміністративного судочинства.

Процедура заміни неналежного відповідача, позивача, залучення співвідповідача та/або співвідповідача (ст. 48 КАСУ [6]) обумовлена необхідністю здійснення захисту прав та інтересів громадян, адже не зважаючи на той факт, що особа не звертається з позовом до суду не означає, що вона не потребує судового захисту внаслідок порушення її прав. Частіше за все така ситуація має місце за умови зверненні до суду особи з позовом, яка де-юре не має права вимоги, в той час коли позивач помилково вважає, що має таке право. Іншою підставою може бути «невідповідність фактичних повноважень державного органу положенням законодавства чи дублювання повноважень одного державного органу повноваженнями іншого державного органу. Таким чином, позивач, відображаючи у позовній заяві в якості відповідача конкретний орган, вважаючи, що цей орган очевидно є відповідачем і у цьому не може бути жодних сумнівів, у процесі розгляду справи дізнається, що необхідно залучити співвідповідача, який наділений такими ж повнова-

женнями, або необхідно наприклад замінити цього відповідача на належного» [9, с. 193]. Дана процедура ініціюється судом, окрім залучення співвідповідача, яке потребує подання відповідного клопотання позивачем, і має власні строки, які залежать від заміни конкретної сторони: «заміна позивача допускається до початку судового розгляду справи по суті. Заміна відповідача допускається до ухвалення рішення судом першої інстанції» [6]. При цьому така процедура може здійснюватись виключно за згодою позивача та/або відповідача, в противному випадку суд залучає таких суб'єктів як третіх осіб із самостійними вимогами, шляхом здійснення іншої процедури описаної вище. Перешкодою її реалізації, в частині заміни позивача є зміна територіальної підсудності адміністративної справи. Також доцільно акцентувати увагу на фактичній відсутності регламентації у КАСУ процедур залучення співпозивача та співвідповідача, зокрема не має нічого про документальне оформлення такої процедури. Власне саму процедуру заміни неналежного відповідача, позивача, залучення співвідповідача та/або співвідповідача можна охарактеризувати наступним чином: це двостороння процедура, адже потребує згоди належного позивача та відповідача, співвідповідача та співпозивача; перешкодою для її реалізації є лише одна підстава – зміна територіальної підсудності адміністративної справи; метою є захист прав та інтересів суб'єктів, які були порушені внаслідок обставин, що спричинили виникнення спору; ініціаторами процедури є суд, а в окремому випадку щодо залучення співвідповідача – позивач; спрямована на належну організацію судового процесу та об'єктивний розгляд справи; внаслідок реалізації даної процедури розгляд адміністративної справи, в окремих випадках, може бути розпочато заново.

Процедура огляду доказів за місцем їх знаходження, а також тих, які швидко псуються (ст. ст. 81–82 КАСУ [6]). Докази мають важливе значення для розгляду справи та прийняття рішення судом, часто саме вони виступають основним, а інколи і єдиним орієнтиром судді, під час «пошуку» істини в справі. Адміністративне процесуальне законодавство регламентує процедуру вивчення доказів, відмінні від дослідження останніх безпосередньо в судовому засіданні, мова насамперед йде про огляд доказів незалежно від їх виду (письмових, речових, електронних, утому числі сторінки та сховища даних у мережі Інтернет) за їх місцем знаходження, через те, що вони, внаслідок специфічних властивостей не можуть бути оглянуті в судовому засіданні. Слід підтримати думку Я.С. Калмикової про те, що «при розгляді справ адміністративного судочинства перевірити ті чи інші факти за допомогою речових доказів можна лише шляхом їх дослідження, яке полягає в поєднанні емпіричної й логічної діяльності суду, спрямованої на пізнання фактичних даних, їх змісту, достовірності, процесу їх формування, збереження та забезпечення» [10, с. 155–156]. Така процедура розпочинається за ініціативою суду, позивача та/або відповідача, а її реалізація не потребує присутності учасників судового провадження, окрім суду. Документальним оформленням даної процедури є відповідний протокол, а саме процедура документується шляхом фотографування, звуко- і відеозаписом. Варто відмітити, що дана процедура може потребувати здійснення інших процедур як от залучення свідків, перекладача, експертів, спеціалістів. Безсумнівно втілення процедури огляду доказів за місцем їх знаходження, а також тих, які швидко псуються спрямоване на забезпечення встановлення об'єктивної істини в справі. Разом із тим, чинним процесуальним законодавством не закріплена документальна підстава здійснення даної процедури – відповідна ухвала суду (про її здійснення чи відмову в реалізації), попри те, що де факто такий документ виноситься судом. Отже, до специфічних рис процедури огляду доказів за місцем їх знаходження, а також тих, які швидко псуються можна віднести: односторонність процедури, вона не потребує згоди або участі інших учасників судового провадження; здійснюється локально (за місцем знаходження доказів), а не дистанційно; суб'єктів ініціювання – суд, позивача та відповідача; оформлення результату спеціальним документом – протоколом; документальну підставу реалізації – ухвалу суду; спосіб документування процедури – здійснення фото- та відеозйомки, звукозапису; її здійсненню може передувати інша процедура зміни, розширення переліку учасників справи, в частині залучення свідків, перекладача, експертів і спеціалістів; мета, що полягає у встановленні всіх обставин справи та прийняття судом ґрунтовного рішення.

Процедура витребування та забезпечення доказів (ст. 80 та параграф 8 Глави 5 КАСУ [6]) підкреслює особливий статус суду в адміністративному провадженні, який на відміну від інших видів провадження, де суд є пасивним спостерігачем, медіатором у справі, здійснює активну діяльність у процесі встановлення обставин справи. І.О. Корецький відмічає, що «інститут забезпечення доказів в адміністративному судочинстві спрямований на забезпечення нормального здійснення процесу доказування шляхом збирання й закріплення доказів, якщо існують обставини,

які під час судового розгляду справи можуть унеможливити або ускладнити надання потрібних доказів» [11, с. 56]. Ця процедура здійснюється внаслідок відсутності в учасників справи прав, повноважень і реальної можливості надання доказів суду, наприклад внаслідок того, що вони є приватною власністю третіх осіб або власністю держави. Ініціатором даної процедури можуть бути: суд і учасники справи, в тому числі потенційні.

Процедура витребування та забезпечення доказів оформлюється ухвалою, та здійснюється в односторонньому порядку, адже інший учасник цієї процедури, той у кого знаходяться ці докази не має права не надати їх суду, в протилежному випадку до нього можуть бути застосовані заходи процесуального примусу, зокрема штраф (п. 4 ч. 2 ст. 149 КАСУ [6]). Окрім того, в реалізації цієї процедури, за санкціонованою згодою суду, можуть брати участь треті особи, адже згідно з ч. 5 ст. 80 КАСУ «суд може уповноважити на одержання таких доказів заінтересовану особу». Здійснення процедури витребування та забезпечення доказів може бути підставою для втілення інших процедур як от призначення експертизи, огляду доказів за місцем їх знаходження. Власне сама процедура передбачає здійснення наступних дій: допит свідків, заборона вчиняти певні дії щодо доказів або ж зобов'язанням вчинити певні дії щодо доказів тощо (ст. 115 КАСУ [6]). Дана процедура спрямована на встановлення істини в справі та прийняття обґрунтованого справедливого рішення.

Таким чином, процедура витребування та забезпечення доказів має такі специфічні ознаки: її ініціаторами можуть бути суд і учасники справи, в тому числі суб'єкти, які можуть набути статусу учасника справи; метою цієї процедури є з'ясування всіх обставин справи, встановлення істини та прийняття справедливого рішення; є односторонньою, оскільки не потребує згоди осіб які є держателями таких доказів; рішення суду про витребування та/або забезпечення доказів оформлюється ухвалою; здійснення цієї процедури може бути підставою для початку та реалізації інших процедур.

Як нами було зазначено вище підставою здійснення *процедури призначення судової експертизи* (ст. ст. 102-111 КАСУ [6]) є реалізація іншої процедури – забезпечення доказів. У той же час призначення експертизи (додаткової, повторної чи сукупності експертиз, комісійної, комплексної) є самостійною процедурою, яка може бути ініційована судом, позивачем або відповідачем, вони ж надають і матеріали для проведення цієї експертизи, в тому числі ті, які отримані в результаті проведення іншої судової процедури – витребування та забезпечення доказів. При чому суд може ініціювати проведення такої процедури виключно за наявності умов передбачених у ч. 1 ст. 102 КАСУ: «1) для з'ясування обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання у сфері іншій, ніж право, без яких встановити відповідні обставини неможливо; 2) жодною стороною не наданий висновок експерта з цих самих питань або висновки експертів, надані сторонами, викликають обґрунтовані сумніви щодо їх правильності» [6]. Про призначення експертизи суд постановляє ухвалу, яка має наслідком іншу процедуру – залучення учасника судового процесу зі спеціальним статусом – експерта.

В разі коли процедура призначення експертизи здійснюється на замовлення учасників справи основним документальною підставою цієї процедури є договір про проведення такої експертизи між замовником і експертом або експертною установою (ст. 7-1 Закон України «Про судову експертизу» [12]). Дана процедура є односторонньою, такого висновку можна дійти з огляду на те, що проведення експертизи, внаслідок постановлення відповідної ухвали є обов'язком експерта В той же час єдиною умовою, що перешкоджає реалізації процедури призначення експертизи є лише відмова конкретного експерта в її проведенні з поважних причин, зокрема недостатності професійних знань, умінь і навичок, а також наявності приватного інтересу щодо судового рішення. В результаті здійснення процедури призначення експертизи та її проведення експертом підготовлює висновок, де містяться відповіді на поставлені судом і учасникам справи питання. Дана процедура реалізується з метою встановлення об'єктивної істини в справі, шляхом формування розгалуженої доказової бази.

На підставі викладеного вище можемо виокремити низку ознак процедури призначення судової експертизи, серед яких: суб'єкти ініціювання – суд та сторони справи; мета, яка полягає в формуванні вичерпної доказової бази та винесенні на її основі справедливого та обґрунтованого судового рішення; тісний взаємозв'язок з іншою судовою процедурою – витребування та забезпечення доказів; односторонність процедури, внаслідок відсутності вимоги щодо обов'язкової згоди на проведення експертизи інших осіб; документальне оформлення початку процедури (ухвала суду чи договір між стороною справи та експертом або експертною установою); результат закріплюється в висновку експерта; наявність обставин, які перешкоджають реалізації

процедури призначення експертизи, зокрема приватний інтерес експерта в результаті розгляду справи, а також його професійна некомпетентність.

Процедура направлення судових доручень. Надання судових доручень є виключною прерогативою суду, яка здійснюється «у разі потреби збирання доказів за межами його територіальної юрисдикції доручає відповідному адміністративному суду провести певні процесуальні дії» (ч. 1 ст. 83 КАСУ [6]). Таке доручення може бути направлено і в іноземний суд або інший компетентний орган іноземної держави щодо здійснення різних процесуальних дій. Судове доручення оформлюється ухвалою та є односторонньою процедурою – суд якому направлено судове доручення зобов'язаний виконати його з послідуючим документальним оформленням (винесенням ухвали), до якої додаються протоколи про вчинення конкретних процесуальних дій або ж суду який надав доручення надсилається ухвала про неможливість виконання такого доручення з роз'ясненням причин невиконання. Процесуальні дії можуть документуватись за допомогою засобів аудіо-, фото- та відеофіксації, в такому випадку матеріали долучаються до ухвали та протоколів.

Сутність процедури направлення судових доручень можна розкрити через наступні ознаки: може мати транснаціональний характер; формально є односторонньою, через те, що не потребує згоди іншої сторони на виконання дій вказаних у дорученні; документальною підставою її здійснення є ухвала має наслідок у формі здійснення конкретних процесуальних дій результат процедури оформлюється ухвалою, до якої в разі виконання доручення додаються протоколи та носії інформації з аудіо-, фото- та відеофіксацією процесуальних дій.

Висновки. Порівняльно-аналітичний аналіз визначених вище ознак здійснення судових процедур у межах підготовчого засідання дає можливість дійти висновку про їх схожий характер, що в свою чергу свідчить про наявність спільних особливостей різних видів судових процедур. Останні пропонуємо сформулювати так: більшість із судових процедур здійснюються за ініціативою суду та сторін спору (позивача, відповідача, третіх осіб із самостійними вимогами), рідше – учасниками судового засідання; спрямовані як на належну організацію судового розгляду справи, зокрема в частині додержання антикорупційного законодавства, так і на з'ясування обставин справи та прийняття справедливого та обгрунтованого рішення; документальною підставою здійснення даної процедури є ухвала суду та заяви та/або клопотання учасників судового засідання; результати здійснення судових процедур під час проведення підготовчого засідання можуть бути відображені в ряді документів, зокрема судової ухвалі, протоколів, висновку експерта, а деякі з них можуть взагалі не мати документального оформлення; додаткове документування деяких судових процедур, які здійснюються під час підготовчого засідання можуть фіксуватись за допомогою аудіо-, фото- та відеозасобів; можуть реалізовуватись як безпосередньо в судовому засіданні та в порядку письмового провадження, так і за межами судової установи, в тому числі на міжнародному рівні; залежно від необхідності узгодження реалізації судових процедур під час підготовчого засідання їх можна поділити на односторонні та двосторонні процедури; до обставин, які перешкоджають реалізації окремих судових процедур можна віднести: недостатню кваліфікацію учасників судового засідання; обов'язок нерозголошення конфіденційної та приватної інформації; зміну територіальної підсудності адміністративної справи; наявність приватного інтересу експерта; процесуальними наслідками таких процедур є початок розгляду адміністративної справи спочатку, здійснення конкретних дій, закриття справи чи продовження її розгляду.

Окреслено особливості реалізації судових процедур під час здійснення підготовчого засідання не претендують на вичерпність, але вони можуть бути покладені в основу формування уявлення про специфіку їх реалізації. Одночасно, попри прагнення до наведення вичерпної характеристики кожної з таких судових процедур, окремі їх види потребують більш детального дослідження.

Список використаних джерел:

1. Роженко Д. В. Підготовче провадження та його значення для судового розгляду адміністративної справи в порядку письмового провадження. *Вчені записки Тавричного національного університету ім В.І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2013. Том 26 (65). № 2-1. Ч. 2. С. 92–99. URL: http://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2013/2-1-2_2013/16.pdf.
2. Кодекс адміністративного судочинства України: науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. Р. О. Куйбіди. К. : Книги для бізнесу, 2007. Т. 1. 552 с.
3. Лавренова О. І. Зміст підготовчого засідання в адміністративному судочинстві. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)*:

матеріали міжнар. наук.-практ. конф.: у 2 т. (м. Одеса, 21 травня 2021 року). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 45–48.

4. Липа В. А. Особливості строків на стадіях провадження адміністративного судочинства. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 3. С. 61–63.

5. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Стахура І. Б. Адміністративне судочинство: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 596 с.

6. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.

7. Кодекс суддівської етики затверджений XI черговим з'їздом суддів України від 22.02.2013. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001415-13#Text>.

8. Гошовський В. С. Проблеми відводу (самовідводу) судді в адміністративному судочинстві України: перспективи розвитку. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3(9). С. 149–152.

9. Спафаров Д. Дефект відповідача в адміністративному процесі. *Підприємництво, господарство і право. Науково-практичний господарсько-правовий журнал*. 2020. № 7. С. 192-198.

10. Калмикова Я. С. Особливості дослідження речових доказів в адміністративному судочинстві. *Часопис Київського університету права*. 2012. Вип. 3. С. 155–160.

11. Корецький І. О. Доказування як засіб доведення позиції сторін в адміністративному судочинстві. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. Вип. 1. С. 56–62.

12. Про судову експертизу: закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ. База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>.

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.2.2.7>

КАЗЬМІНА-ВОРОНЕЦЬ Я. С.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ «ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ» В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

STATE POLICY OF UKRAINE REGARDING THE IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN GREEN COURSE IN AGRICULTURE OF UKRAINE AS AN OBJECT OF ADMINISTRATIVE LAW

Стаття присвячена розкриттю авторської думки щодо державної політики України по впровадженню «Європейського Зеленого Курсу» в сільське господарство, крім того державна політика щодо зазначеного курсу розкривається як об'єкт адміністративно-правового регулювання. В статі надається авторських визначень наступних термінів: 1) державна політика визначається як система законів, регуляторних заходів, напрямків дій та пріоритетів фінансування, що стосуються певної проблеми (питання), оприлюднених державним органом або його представниками; 2) державна політика у сільськогосподарській сфері – це заява про дії та основні інструменти (стратегії, програми, плани тощо), які використовуються для досягнення сталого розвитку сільського господарства. Програма, з іншого боку, є комплексним планом, який включає цілі, які необхідно досягти, специфікації необхідних ресурсів і етапи роботи, які необхідно виконати. Детально розроблені плани часто розглядають як програми та сукупність скоординованих заходів, які

© КАЗЬМІНА-ВОРОНЕЦЬ Я. С. – здобувач (Науково-дослідний інститут публічного права)